

КОЛОМІЄЦЬ Олександр Леонідович
офіцер відділення планування, організації та контролю освітнього процесу навчального відділу Київського інституту Національної гвардії України, кандидат філософських наук

ОНТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИНИКНЕННЯ ТЕРОРИЗМУ

З початку глобалізаційних процесів у Світі тероризм стає однією найбільш актуальних проблем з якими ми зіштовхуємось сьогодні. «Одна з основних цілей терористів – залякування, створення атмосфери страху, невпевненості, підрив стабільності міжнародних відносин» [1].

Онтологічні підвалини зародження тероризму досі недостатньо досліджені хоча багато науковців займаються етичною стороною цієї проблеми. Думки дослідників тероризму щодо моральних підвалів цього явища значно різняться. Серед сучасних світових дослідників варто відзначити наступних вчених як: І. Приморац, П. Гілберт, В. Хелда, Т. Хондерич.

Приморац визначає тероризм як: «...навмисне застосування насильства або загрози його застосування проти невинних людей з метою залякування всіх інших до того, як вони почнуть діяти певним чином» [2].

Гілберт розмірковує, чи необхідно знищувати самі терористичні організації, чи достатньо зруйнувати їхні соціальні зв'язки. Це питання він залишає відкритим. Висновком дослідника є ідея загального суспільного блага, яке має примирити всі сторони [3].

Хелд вважає, що якщо певні війни можуть бути виправдані, то й деякі форми тероризму також можуть мати виправдання. Дослідниця пропонує протидіяти потенційному тероризму за допомогою «етики турботи», яка передбачає моральну відповідальність більш розвиненого суб'єкта за менш розвиненого [4]. У цьому контексті М. Сточетті зазначає: «Етика турботи не прагне заперечити або звести на нівець зловживання владою через «баланс сил», а радше, має на увазі розподіл влади, у якому той, хто турбується, є домінантом, але їх стосунки з тим про кого турбуються, повинні бути принципово як максимально повними» [5].

Хондерич розглядає у тероризму намагаючись відмежуватись від існуючих у суспільстві стереотипів. Вчений доводить ідею, що основою соціальних стосунків має бути «принцип Людяності» [6], який закликає до раціональних рішень, а не емоційних реакцій. Він зазначає, що «... ми повинні робити дійсно раціональні кроки, а не вдавати, що можемо позбавити людей від поганого життя і вберегти їх від розчарувань, поневірянь, страждань» [6].

Онтологічною основою тероризму є діалектичне поєднання фанатичної впевненості та жаху. Фанатична впевненість заснована на безсумнівності яка руйнує будь-які перешкоди. На відміну від філософської віри, що передбачає сумнів і толерантність, впевненість не допускає альтернативної думки.

Основними відмінностями між впевненістю та вірою є:

1. відсутність сумнівів і відповідно чіткість дій;
2. перехід від теоретичних роздумів до практичної реалізації ідеї в реальному світі;
3. завершеність і замкнутість світогляду, що веде до стагнації та припинення саморозвитку.

З нашої точки зору, є певні паралелі між фанатизмом терориста і фанатизмом футбольного фаната. Обидві ці категорії людей впевнені у перевазі своїх ідей та символів над іншими, а свою енергію черпають із ненависті до тих, хто відрізняється від них. Однак є кілька відмінностей між проявами фанатизму у спортивних фанатів і терористів:

1. у футбольних фанатів впевненість і ненависть проявляються через спонтанні акти агресії.

2. у терористів це виявляється через залякування до стану жаху тих, кого вони вважають своїми противниками. Їхня агресія спрямована саме на створення страху.

У діях терориста обов'язково присутні і агресія, і залякування, бо вони взаємопов'язані. Кінцева мета терориста – змусити «чужих» підкорятися через страх. Для футбольного фаната мета агресії полягає у знятті емоційної напруги через агресивні дії.

Ці приклади допомагають зрозуміти різницю між спонтанною агресією і панікою. Агресія для фаната чи релігійного фанатика є природним станом і результатом їхнього світогляду. Вона може виявлятися зовнішньо, коли футбольні фанати руйнують все довкола, або внутрішньо, як, наприклад, самокатування в релігіях. У терористів, натомість, паніка є штучно створеним інструментом для досягнення своїх цілей. Тероризм може бути емоційно неконтрольованим, але водночас і раціональним, логічним.

Аналізуючи екзистенціальний портрет терориста з позицій метаантропології, можна стверджувати що він відноситься до категорії людей, граничного буття [7]. Методи, які використовують терористи, схожі з поведінкою членів радикальних угруповань і релігійних сект, що можна вважати проявами фанатизму. Психологічно терористи нагадують солдатів на війні, які впевнені, що мають боротися до останнього. Їхнє входження в цей граничний стан відбувається через так званий «екзистенціальний стрибок» [8], коли людина обмежує своє існування ситуацією агресивного протистояння між своїми культурними цінностями і цінностями чужої культури, які їй загрожують.

Тероризм можна розглядати як найрадикальніший спосіб, за допомогою якого фанатика втілюють свої ідеї та цінності на практиці. Цікаво, що терористи

обирають жах своєю головною зброєю, що може свідчити про те, що вони втратили віру в можливість досягти істини та справедливості іншим шляхом. Тому в основі тероризму лежить зневіра. Це означає, що віруючі та терористи або фанатики є антагоністами не лише в контексті їх ставлення до духовного, але й у сутнісному сенсі стосовно протиставлення віри та безвір'я.

Список використаних джерел:

1. Велика Українська Енциклопедія.
URL:https://vue.gov.ua/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC, (дата звернення: 13.10.2024).
2. Primoratz I. Terrorism: A Philosophical Investigation.
URL:https://www.academia.edu/25884670/Terrorism_A_Philosophical_Investigation_by_Igor_Primoratz, (дата звернення 13.10.2024).
3. Gilbert P. Terrorism, Security and Nationality. An Introductory Study in Applied Political Philosophy.
URL:<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203004463/terrorism-security-nationality-paul-gilbert?context=ubx&refId=49438924-24c2-4e08-be7e-d2cd0b3f0e19>, (дата звернення: 13.10.2024).
4. Held V. How Terrorism Is Wrong. Morality and Political Violence
URL:<https://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2016/09/How-Terrorism-Is-Wrong-Morality-and-Political-Violence-by-Virginia-Held.pdf>, (дата звернення: 13.10.2024).
5. Stocchetti M. Book review: Virginia Held How Terrorism Is Wrong: Morality and Political Violence
URL:<file:///C:/Users/Dell/Downloads/stocchetti-2009-book-review-virginia-held-how-terrorism-is-wrong-morality-and-political-violence-new-york-oxford.pdf>, (дата звернення: 13.10.2024).
6. Honderich T., Aaronovitch D. A look by honderich at their don't get me started television programmes, the real friends of terror and no excuses for terror.
URL:<https://www.ucl.ac.uk/~uctytho/TvHonderichAaronovitchLookTranscripts.html>, (дата звернення: 13.10.2024).
7. Философская антропология: словарь / под ред. Н. Хамитова. К.: КНТ, 2011. 472 с.
8. Kierkegaard S. Frygt og Bæven. Dialektisk Lyrik af Johannes de Silentio.
URL:<https://tekster.kb.dk/text/sks-fb-txt-root>, (дата звернення: 13.10.2024).